

Det har länge talats om att svensk ekonomi fått den engelska sjukan. Jag minns själv sådant tal sedan slutet av 60-talet.

Det har länge varnats för att den svenska välfärdsstaten skulle bli så sjuk som ekonomisk teori förutsäger. Under 70-talet har spåmännen fått vatten på sin kvarn. Titta på figur 1.

Allt detta är ännu så länge fel. Svensk ekonomi har fortfarande en stor och mycket konkurrenskraftig industri, proportionsvis mycket större och bättre än den engelska, som ligger näst sämst till – före Sverige – bland industriländerna i jämförelsen i figur 1.

Men svensk industri är inte så stor att vi lätt och utan anpassningsbesvär kan få balans mellan å ena sidan vad som produceras och å andra, svenska folkets ambitioner att konsumera privat och offentligt. Resultaten har syns sedan länge i form av stora underskott i utrikeshandel och i offentlig sektor.

Liten andel sysselsättning

Den friska, konkurrenskraftiga delen av svensk industri (cirka 90 procent av hela industrin, mätt med sysselsättning) har alla förutsättningar att med framgång och inom rimlig tid fylla ut det gap som krisindustrier lämnat. Varför sker inte detta?

Tabell 1 Förädlingsvärdets uppdelning på komponenter (arbetsinsats) i fabriker med avancerad verkstadsproduktion
Procent, medeltal för perioden 1974-79.

	Arbetade timmar
Arbetsberedning	51
däruv: a) administration/planering	38
b) teknisk beredning	13
Tillverkning	49
däruv: arbetsledning, service	10
kvalitetskontroll	33
b) direkt produktionsarbete	33
c) transporter, lagerhållning	6
Totalt	100

'Svenska industrin är klart konkurrenskraftig'

Svensk ekonomi har fortfarande en stor och konkurrenskraftig industri. Den har alla förutsättningar att med framgång och inom rimlig tid fylla ut det gap som krisindustrierna lämnat, skriver **Gunnar Eliasson**, chef för Industrins utredningsinstitut, IUI.

För de flesta av våra avancerade företag gäller denna karakteristik i hög grad utlandsmarknaderna.

Svensk industris tidigare konkurrensfördelar har undan för undan konkurrerats bort av industrin i omvärlden, men nya har skapats. Den normala omvandlingsprocessen är att företag går under och att nya kommer till.

Basen finns för återhämtning

Enbart kapitalintensitet i produktionen (många maskiner och stora anläggningar) var en konkurrensfördel ett 10-tal år efter krigsslutet. Därefter krävdes något mera för framgång på exportmarknaderna; framför allt en stor andel yrkesskicklig arbetskraft i produktionen.

Verkstadsindustrin växte sig stor under 60-talet. Mot slutet av 60-talet räckte det inte längre med enbart yrkesskicklig arbetskraft i produktionen, och kapitalintensitet började bli en blick om foten. Utbildningskraven på arbetskraften behövde höjas för "framgång" på exportmarknaderna. Hög ingenjörstättet blev ett statistiskt tecken på att det stod väl till.

De extra inkomster som våra råvarutillgångar en gång givit Sverige via ex-

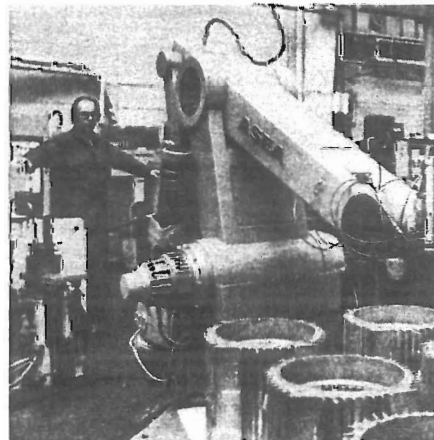
port från basindustrier (malm, stål och skog) försvann i ett slag efter oljekrisen.

Som tur är hade förståndiga industriledare och politiker – åtminstone fram till slutet av 60-talet – låtit dessa räntor plöjas tillbaka i utbyggnad och tillväxt av ny industri – främst verkstadsindustrin. Därför kan vi i dag anslå en positiv be-

dömning. Basen för industriell återhämtning finns.

Forskning ger export

Vi kan från ett par studier vid IUI indirekt sluta oss till att utlandsinvesteringarna har en klar marknadsinriktning, som hjälper fram svensk export. Detta

Framgång på marknaden beror mycket på att produkten hittar rätt köpare, dvs den som betalar bra.

Foto: JOHN WAHLBÄRJ

gäller särskilt avancerade produkter med ett stort forskningsinnehåll. Där tendensen klar är i hög grad förlägga produktionen i Sverige för direkt export till utlandet, än att flytta en del, vanligtvis slutproduktionen, utomlands, närmare marknaderna.

När det gäller forskning och utvecklingsarbete (FoU) har vi ingen anledning att oro oss. Där är svensk industri markerad med tydliga expansions-tendenser som klart avviker från utvecklingen i andra industriländer.

Förmodligen handlar utvecklingen i figur 2 mer om expansion av redan forskningstunga industrier än om relativa öknings- eller minskningar i enskilda företag. (Det är också i de forskningstunga industrierna som vi vill se expansion.)

Forskning och utveckling åstadkommer teknisk förändring. Teknisk förändring skapar oro kring sysselsättningen. Vi kan återigen konstatera från flera IUI-studier – och det utmärkta arbetet som Data- och elektronikkommittén utfört – att FoU-arbetet, särskilt elektroniken, till stora delar handlar om förbättringar av produkter, som i sin tur ger bättre möjligheter att sälja och vinna marknadsandelar.

Rationaliseringsinvesteringar och robotisering är ett inslag som fått en alltför stor plats i diskussionen, därför att bilindustrin i världen – där större delen av robotarna används – haft problem en längre tid. Det intressanta är att datorer och elektronik, till skillnad från tidigare teknisk utveckling, verkar få en relativt mer kapitalbesparande än arbetssparande inriktning.

Satsningar i krisindustrier

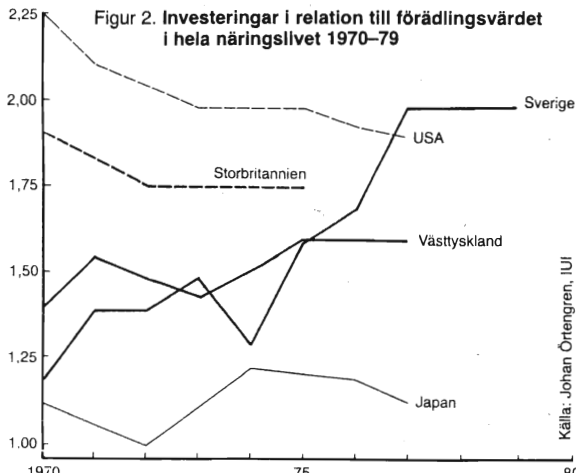
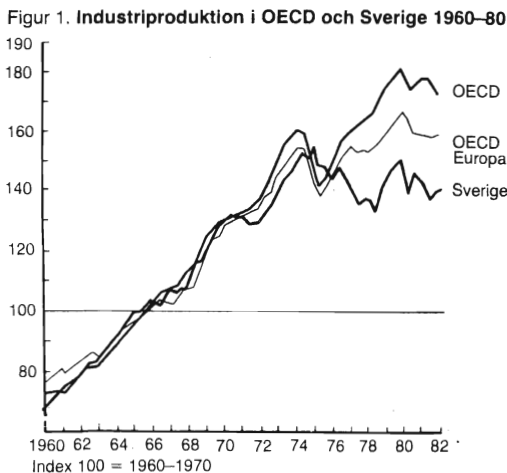
Varför investera och växer nu inte våra företag så att Sverige kommer ur krisen?

Återigen måste vi frigöra oss från en gammal vanföreställning, nämligen att se hela industrin som en enda stor maskin. Om vi bara ökar investeringarna så blir det mer tillväxt och sysselsättning. Så kunde man i någon mån resonera under 60-talet och tidigare, när vad som hände i dag ofta upprepade sig i morgon.

Inte efter 1973. Både företagsledningarna i basindustrin, politiker och ekonomer gjorde stora felbedömningar om framtiden i mitten av 70-talet. Kraftfulla industrisatsningar gjordes i basindustrier, som strax därefter blev krisindustrier.

Jag vågar hävda att om vi på detta sätt inte hade investerat oss in i krisen hade vårt ekonomiska läge varit betydligt ljusare i dag.

Återigen pekar flera IUI-studier på att det är just satsningar på investerings-

sidan som man sedan inte kunnat komma ur och som låser fast arbetskraft i ekonomiskt omöjlig produktion som svarar för den tunga delen av stagnationen och den utveckling för Sverige som figur 1 visar.

Man kan förklara och försvara (ekonomerna undantagna) de felbedömningar som gjordes kring mitten av 70-talet. En ny och obekant situation inträdde plötsligt. Misstag är dessutom något normalt i allt affärliv. Men de måste snabbt rättas till om företaget skall ha en chans att överleva. Att skrota och korrigera utvecklingen.

Man kan däremot inte försvara den strukturbevarande politik som förts sedan 1975. Vi vet att den leder till den utveckling som figur 1 visar för Sverige. Vi vet också att denna politik förr eller senare måste ges upp och att de problem man skjuter framför sig (arbetslöshet m m) ändå så småningom uppstår - kanske i förvärrad form. Det har vi inte hunnit än, men några grannländer (Danmark och England) har det.

Den "friska" delen måste växa

Det är kanske inte så svårt att hålla med om dessa slutsatser, men vad kan politikerna göra, säger någon. Det finns ju ingen tillväxt och inga jobb någon annanstans. Det är väl bättre att folk arbetar än att de går arbetslösa?

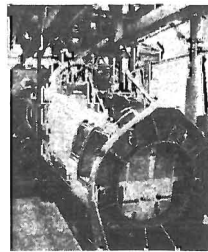
Det argumentet låter väldigt bestickande och jag är den förste att hålla med om att en indragning av subventionerna kommer att tvinga till stora omställningar på arbetsmarknaden. Men jag vågar också hävda att detta är en förutsättning för att tillväxten skall komma igång i resten av industrin.

Dessutom tror jag inte att omställningen kommer att vare sig ta så lång tid eller kräva stor arbetslöshet, som ständigt hävdas, så länge den "friska" delen av industrin, som vi har om vi tar bort krisindustrierna, är stor nog att tjäna som bas för en snabb expansion om förutsättningarna i övrigt är förhållandevis goda.

Vad jag däremot är säker på är att en fortsatt subventionerad stagnation där krissektorns andel växer, snart har eliminerat underlaget för offentlig tillväxt.

Så småningom kommer denna utveckling dessutom - och det är värre - att bryta ned den friska delen av industrin och skapa just de svåra arbetslöshetsproblem som vi tror oss kunna lösa med uppehållande försvar av en gammal industristruktur. □

GUNNAR ELIASSON

Många stora svenska företag satsar hårt på forskning och utveckling.